Muzika forma / Slikarski dnevnik / Utisci i otisci

Rašica, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:659131

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb

Akademija likovnih umjetnosti
Sveučilišta u Zagrebu
Nastavnički odsjek

Mihaela Rašica

ZAVRŠNI RAD

PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

Zagreb, 2019./2020.

Kolegiji: Kiparstvo, Slikanje, Grafika

Mentori/profesori iz glavnih umjetničkih predmeta:

doc.dr.art. Ivan Fijolić

doc.dr.art. Snježana Ban

doc.art Igor Čabraja

MUZIKA FORMA / SLIKARSKI DNEVNIK / UTISCI I OTISCI

SAŽETAK

Sve stvari postoje u nekom obliku i materijalu, a taj oblik i materijal komuniciraju bit predmeta. Pritom je umjetnički čin kadar birati oblike kako bi komunicirali čak i ono što svojom praktičnom uporabom ne bi. Zamislila sam kompoziciju svojih glinenih tijela kao tihi suživot oblika. Što govori jedan kukasti nos, što govori jedno oblo čelo, što govori jedna šalica, kada se iz nje ne pije? Tri vrča koja sam postavila u suživot oblikovala sam kao poligon, kao puhački instrument, kao dom za vjetar i dom za zvuk.

Otkad slikam od tada i zapisujem o slikanju. Na trećoj godini preddiplomskog studija ti su zapisi rezultirali konstantnom borbom između apstrakcije i figuracije, odnosno željom da oslobodim boju, a zadržim lik (bio on figurativan ili ne). Najrecentniji zapis ovog mog slikarskog dnevnika su dvije slike, jedna apstraktna, jedna figurativna, u istom ključu. Ono što Kandinsky naziva *Stimmung* unutarnji je osjećaj koji se u slici prikazuje u određenom ključu i određenoj formi. U tom pogledu, *Stimmung* u obje moje slike je isti, bez obzira što je jedna figurativna, a druga apstraktna. On je u njima postignut isključivo bojom.

Grafički postupak me od samog početka intrigirao upravo onda kada bih u njemu griješila. U slučajnim oblicima i mrljama koje bi nastajale početni se motiv jače nazirao nego u cjelovitoj pripremljenoj ploči. Ono što bih potom dobila u otisku bilo je upravo ono što me isprva inspiriralo u danom prizoru - utisak. Formalno me pritom zanimala svjetlost. Oba grafička lista sam zamislila upravo kao bljesak i titraj svjetlosti, odnosno zamislila sam ih kao onu mentalnu sliku koju dobijem (koju svi dobiju) kada se sjete nekog prizora. Ti su listovi otisci utisaka.

Ključne riječi: oblik, namjena, strujanje zraka, šupljine, Antun Branko Šimić
dnevnik, teorija boje, apstrakcija, figuracija, Wassily Kandinsky
redukcija, prisjećanje, mentalna slika, svjetlost, slikarska faktura

MUZIKA FORMA / SLIKARSKI DNEVNIK / UTISCI I OTISCI

MUZIKA FORMA

Stavljam u odnos oble i razvedene oblike i zamišljam sve njihove šupljine kao mjesta kroz koja struji zrak. Zbog odabira specifičnog materijala (gline, a ne npr. daleko zvučnijeg stakla), oblici ostaju nijemi i njihova melodija doživljava se isključivo vizualno. Inspiraciju za ovaj rad sam dijelom dobila promatrajući mrtve prirode Giorgia Morandija. U njegovim slikama vaze, šalice, tanjuri, čaše i ostalo "mrtvo posuđe" kao da sjede u tišini i međusobno komuniciraju svojim formama, blijedim pastelnim i zemljanim tonovima te raznorodnim vertikalnim oblicima. Zamislila sam kompoziciju svojih glinenih tijela kao tihi suživot oblika. Što govori jedan kukasti nos, što govori jedno oblo čelo, što govori jedna šalica, kada se iz nje ne pije?

Namjerno odabirem motiv šalica i vrčeva, jer je njihova forma zanemarena time što je često u svakodnevnoj uporabi. U primitivnim društvima i kasnije u antičkoj Grčkoj upravo se u glinenom posuđu počelo razvijati modeliranje, a na njihovim površinama ornamentika i slikarstvo. Predmet je bio i uporaban i djelo umjetničkog obrta. Njegov oblik duguje svoj izgled svojoj funkciji, ali to ne umanjuje (ili barem ne mora umanjivati) njegovu umjetničku potenciju, kao što je slučaj i kod prikaza ljudske figure ili krajolika. Umjetnički portret nastaje u trenutku kada slika više nije u službi stvaranja dokumenta, umjetnički pejzaž nastaje u trenutku kada namjera više nije prikazati specifični krajolik ili njegov topografski prikaz.

Kandinsky, i posljedično Šimić, pisali su o golim formama kao onima u kojima se opredmećuje duša stvari, a kod Šimića se misao dalje razvija u forme kao one koje zvuče. Upravo mi je taj dio bio zanimljiv za promišljanje u kiparstvu. Gledati na kip kao živo tijelo u prostoru znači i biti

svjestan da njegove šupljine nisu samo ono što u likovnoj analizi suho nazivamo sintagmom " prošupljena forma", već zaista jedan fizički prolaz, kroz koji struje zrak i vjetar.

"Kad je stvaralački Duh htio da postane tijelo, on se zaodjenu u neizbrojive forme stvari.

Stablo, kuća, toranj, komad toalete, cvijet, piramida, ura, oblak, vaza, smijeh, pogled, zvuk harmonike u ruci prostaka, pudar na obrazu i usnama bludnice, kose vjetrom uzvitlane, sjenka koja pada na cestu ili na vodu ili na lice, pokret ruke, šum rijeke, moj štap, noć, svjetlo nad vodom, vino u čaši, zvijezda. ... Ovaplotio se u metale, u životinje, rascvjetao se u cvjetove…"

(O muzici forma, Antun Branko Šimić, 1918.)

Sve stvari postoje u nekom obliku i materijalu, a taj oblik i materijal komuniciraju bit predmeta. U susretu sa stvarima ne moramo se zaustaviti na njihovom izgledu već možemo proniknuti u bit stvari koje iz specifičnog razloga uzimaju na sebe određene oblike. Pritom je umjetnički čin kadar birati oblike kako bi komunicirali čak i ono što svojom praktičnom uporabom ne bi. Tri vrča koja sam postavila u suživot oblikovala sam kao poligon, kao puhački instrument, kao dom za vjetar i dom za zvuk.

"Da stvari prirode čine u nama one dušine pokrete koje su činile prije no što smo im život za nas ubili praktičnom upotrebom ili vanjskim znanjem o njima, treba da ih oslobodimo te praktične upotrebe i toga znanja o njima. Da ih učinimo apstraktnima, da ih odstvarimo. Umjetnik odstvaruje stvari . Umjetnik oduzimlje ono što prije nije dopuštalo da čujemo njihov unutrašnji glas."

(O muzici forma, A.Š. 1918.)

***Poligon za vjetar*, 2020., glina**

MUZIKA FORMA / SLIKARSKI DNEVNIK / UTISCI I OTISCI

SLIKARSKI DNEVNIK

Otkad slikam od tada i zapisujem o slikanju. Svaka će slika roditi jedan ili više zapisa koji govore o onome što sam slikajući zamijetila, pogriješila ili što mislim da od sada treba činiti po određenom pitanju. Na trećoj godini preddiplomskog studija ti su zapisi rezultirali konstantnom borbom između apstrakcije i figuracije, odnosno željom da oslobodim boju, a zadržim lik (bio on figurativan ili ne). Sa zapisom o tome započinjem ovaj dnevnik o svom radu na preddiplomskom studiju.

Mislim da svaki istinski slikar ne odjeljuje figuraciju od apstrakcije. Svakome tko se ikad našao u činu slikanja je sasvim jasno da je svaki početak tog čina, bilo to nanošenje podslika, definiranje većih masa boje ili puko miješanje određene nijanse na slikarskoj paleti, u jednu ruku apstraktan. Potom se slikar daje u potragu za kompozicijom koja može, a i ne mora, iznjedriti lik. (16.6.2018.)

Razlog zašto sam odlučila prezentirati svoj rad u dnevničkoj formi je i taj što smatram da postoji previše opisa likovnih radova koji nisu ništa doli naknadno i arbitrarno nametnuto objašnjenje slike koje je nastalo nakon same slike i potpuno je od nje odvojeno. Isto tako, smatram pogrešnim i opis rada osmišljen prije njegova nastanka. Ako se već ide u verbaliziranje likovnog rada, potrebno je rad planirati, pri samom nastanku pisati i po stvaranju dokumentirati.

*"Često me inspiriraju priče, mitovi, arhetipovi i slično, ali nije dobro pretakati tu inspiraciju u likovni jezik dok god se ta ideja ne upriliči u liku. U protivnom se zapada u opisivanje, nabrajanje, dokumentiranje služeći se likovnošću kao medijem, mjesto u istinsko likovno stvaranje. Značenje ne smije nikada biti nakadno dodano likovnom djelo, ono mora proizlaziti iz forme, a forma iz njega. Dakle, likovnost je i tema i medij. To uvijek valja imati na umu pri stvaranju." (*12.12.2018.)

Na drugoj godini studija započela sam akademsko izučavanje slikanja po promatranju. Studiranje akademskog slikarstva u 2019. godini dosta je neobično, jer smo od početka bili svjesni da ono

do čega želimo doći nije fotografski prikaz modela. Imali smo na zidu i Račića i Matissea, imali smo zadatak naslikati ono što vidimo, ali i biti slobodni i "svoji".

"Prolazim kroz krize u slikarstvu koje su mi do sada bile neznane. Kao da sam ovog ljeta, bez ikakvog znanja i bez mentora slikala slobodnije i bolje nego sada, nekim svojim načinom. Sada se u meni sukobljava tonsko i koloristično, vlastita želja za studiranjem onog što vidim i blještavi postimpresionizmi i fovizmi koje volim gledati u monografijama. Mislim ipak da valja uzeti glavne odnose iz vidljivog svijeta, ali stvoriti zaseban svijet u svojoj slici. Teško mi je pomiriti to dvoje. Za mene je trenutačno sve sivo-smeđi mulj." (10.4. 2019.)

Gledam u sliku. Matisse: "Prozor". Lijevo-zeleno, desno- ružičasto, toplim uokvireno hladno. Ploha do plohe, izbliza sasvim nejasna i apstraktna, iz daleka je jasan prizor. (19.5.2019.)

Treba li naučiti gledati vanjski, vidljivi svijet ili pak uložiti napore da u svijest prizovemo svoj unutarnji svijet i učinimo ga vidljivim? Opet me zanima slikanje po imaginaciji. imaginacija- imago, imaginis- slika, pojava. (15.7.2019.)

Na trećoj godini studija odlučila sam slikati figurativno, zadržavajući neke jasne likovne odnose (koji se mogu studirati), ali pokušati pronaći vlastite motive i graditi vlastite kompozicije.

Treba crtati, a ne fotografirati. Fotografija eliminira maštu u kreiranju kompozicije. (21.2.2020.)

Koje formalne pristupe ne uzimam u obzir jer sam naučena na zapadnjačku školu (ponajviše francusku) akademizma-impresionizma-postimpresionizma?

dekorativnost i ornament - Orijent

nepoštivanje perspektive - srednjovjekovna karta, ptičja perspektiva, total kadar (Brueghel)

(6.3. 2020., Granada)

Počela sam odabirati motive u kojima ću moći slikati ono što me zanima ujedno formalno i sadržajno.

Volim velike emitirajuće oblike (snažna ploha boje s bljeđim radijusom), komade purpurne ili rđavocrvene koja se raspada i na rubovima odlazi u petrolej plavu. Zanima me crvena zemlja, jako sunce i tamna lica. Granada (šipak) - terra roja. (8.3.2020., Granada)

Najrecentniji zapis ovog mog slikarskog dnevnika su dvije slike, jedna apstraktna, jedna figurativna, u istom ključu. Premda su količina i oblik nanesene boje različiti u obje slike, pokušala sam postići istu ravnotežu postavljanjem jednog tona uz drugi, pa je tako u obje najglasniji zvuk čista Vermillion crvena uz ružičasto- bijelu. Te su dvije mase boje u obje slike centar i izvor svjetlosti.

Bilo bi mi teško narativno i sadržajno objasniti te dvije slike jer sam se počela zanimati za slikarstvo blisko doživljavanju glazbe, odnosno za ono što Kandinsky u svojem eseju *O duhovnom u umjetnosti* naziva *Stimmung.* Pritom misli na unutarnji osjećaj koji se u slici prikazuje u određenom ključu i određenoj formi. U tom pogledu, *Stimmung* u obje slike je isti, bez obzira što je jedna figurativna, a druga apstraktna. *Stimmung* je u njima postignut isključivo bojom.

"I tako sam srećom mogao izvući, sa potpunom slobodnom i bez zadrške, koju god formu koja mi je u danom trenutku trebala iz beskrajno velikog bogatstva formi. Pritom se ne moram brinuti o sadržaju, već samo o pravoj formi. Sadržaj slikarstva jest slikarstvo. Ništa ne mora biti dešifrirano. Sadržaj, ispunjen radošću govori onoj osobi kojoj je svaka forma živa odnosno kojoj svaka forma ima sadržaj."

-Wassily Kandinsky, *O duhovnom u umjetnosti*, 1812.

Akordi za kasno popodne, 2020., ulje na papiru, 30 x 42 cm

***Kasno popodne*, 2020. ulje na platnu, 1x1m**

MUZIKA FORMA / SLIKARSKI DNEVNIK / UTISCI I OTISCI

UTISCI I OTISCI

Grafički postupak me od samog početka intrigirao upravo onda kada bih u njemu griješila. Kada bih u visokom tisku nanijela premalo boje, a u dubokom ne bih skinula sav višak. U slučajnim oblicima i mrljama koje bi nastajale početni se motiv jače nazirao nego u cjelovitoj pripremljenoj ploči. U egzaktnim tehnikama tražila sam načine da ih omekšam, učinim više slikarskima i rahlijima, da propusno zaštitim ploču pri akvatinti ili da masnim naslagama na ploči na nekim dijelovima zaustavim žestoke poteze suhe igle. Ono što bih potom dobila u otisku bilo je upravo ono što me isprva inspiriralo u danom prizoru - utisak. Sve prizore koje ugledam, uvijek sa sobom dalje nosim bitno mutnije i reduciranije. Vidim ih u fragmentima; obris majčine glave, blago sjećanje o tome koje boje je bila svjetlost u sobi i znanje o tome koje je godišnje doba samo su zapisi i skice za neko djelo, a osobno su samo uspomena.

Grafika, za razliku od slikarstva, postavlja jedan korak između umjetnika i djela. Udaljenost koja se javlja posredničkim postupkom otiskivanja grafika na ovaj način slična je udaljenosti koju imamo od prizora koje smo vidjeli do utisaka koji su se zadržali. Formalno me pri tom zanimala svjetlost i u oba postupka je svjetlost tretirana na djelomice nekonvencionalan način. Grafika "Svjetlost ispunja sobe" rađena je tehnikom akvatinte pri čemu se ploča umjesto asfaltom postepeno štiti slojem voštane pastele koja zbog svoje masne teksture selektivno propušta kiselinu i dopušta slikarsku fakturu. U takvom postupku potrebno je graditi sliku od njenog najsvjetlijeg tona do najtamnijeg, odnosno po ploči se slika pastelom počevši od izvora svjetlosti u slici. Potrebno je također u mislima zbrajati tonove potamnjenja jer je nakon svakog sljedećeg izlaganja kiselini cijela tonska ljestvica za nijansu tamnija. Postupak nije zanimljiv samo tehnički, već me razmišljanje o obrnutoj slici i svijest o tome da slikam svjetlošću još više povezala sa motivom jednom kada je bio otisnut.

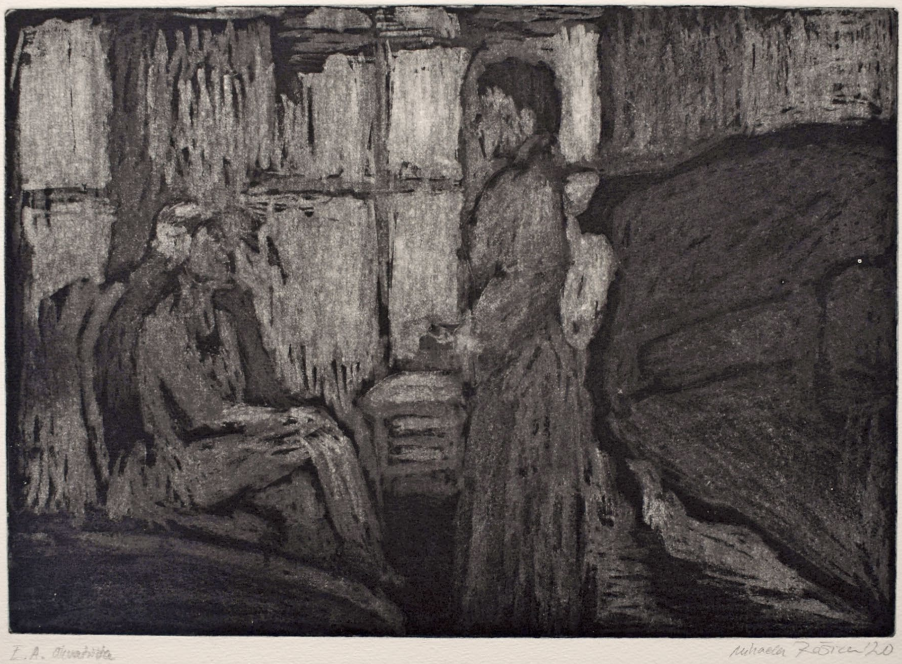
U grafici "Zimski prozor" svjetlost sam gradila prorjeđivanjem poteza i trudila se pritom postići mekane obrise i blage sjene služeći se dosta oštrom tehnikom suhe igle. Ponovno mi je priroda tehničkog postupka utjecala na promišljanje značenja slike. Stvarajući svjetlost i sjene kratkim potezima doživjela sam svjetlo kao zrnato raspršenje tame.

Oba grafička lista sam zamislila upravo kao bljesak i titraj svjetlosti, odnosno zamislila sam ih kao onu mentalnu sliku koju dobijem (koju svi dobiju) kada se sjete nekog prizora. Ti su listovi otisci utisaka.

***Zimski prozor*, 2020. suha igla**

***Svjetlost ispunja sobe*, 2020. akvatinta**